

Rozdział 1. Przepisy ogólne

Art. 1¹ [Zakres regulacji]

1. Ustawa określa zasady wykonywania zawodu radcy prawnego oraz zasady organizacji i działania samorządu radców prawnych.

2. Tytuł zawodowy "radca prawny" podlega ochronie prawnej.

1. Przed nowelizacją z 1997 ustawa określała „organizację” i „wykonywanie obsługi prawnej” przez radców prawnych oraz zasady działania samorządu radców prawnych. Obsługa prawna państwowych, spółdzielczych i społecznych jednostek organizacyjnych stanowiła cel nadrzędny regulacji ustawowej, zaś wykonywanie zawodu radcy prawnego sprowadzało się do jej pełnienia.

Ustawa o radcach prawnych była więc w tym zakresie kontynuacją poprzednich uregulowań prawnych. Stąd wiele było tam przepisów odnoszących się bezpośrednio do tych jednostek organizacyjnych i ich organów, bądź też zawierających nakazy i zakazy formułowane w interesie obsługiwanych jednostek. Inne jej przepisy, od umocowania ustawowego zawodu począwszy (tytuł ustawy), poprzez przez wiele lat ograniczany samorząd zawodowy i uregulowania o charakterze gwarancyjnym i ochronnym, pozwalały jednak uznać, iż ustawa odnosiła się do odrębnego zawodu prawniczego - radcy prawnego.

Po nowelizacji z 1997 roku ustawa stała się w pełni ustawą o ustroju zawodu radcy prawnego, podobnie jak Prawo o adwokaturze i Prawo o notariacie. Jej przedmiotem jest wykonywanie tego zawodu oraz organizacja i działanie samorządu zawodowego. Stanowi ona cało-

¹ Art. 1 w brzmieniu ustawy z 22.5.1997 r. [Dz. U. Nr 75 poz. 471].

ściowe uregulowanie świadczenia pomocy prawnej przez radcę prawnego i odnosi się do wykonywania tego zawodu w każdej formie (zob. uwagi do art. 8 i 75).

2. Zawód radcy prawnego jest jednym z zawodów zaufania publicznego, o których mowa w art. 17 Konstytucji.

Przepis ten, dotyczący ustroju Państwa (rozdział I - Rzeczypospolita), stanowi:

„1. W drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należyтым wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego.

2. W drodze ustawy można tworzyć również inne rodzaje samorządu. Samorządy te nie mogą naruszać wolności wykonywania zawodu ani ograniczać wolności podejmowania działalności gospodarczej.”

Konstytucyjna ranga zawodów zaufania publicznego i ich samorządów zawodowych wskazuje na znaczące poszerzenie i umocnienie ustrojowych gwarancji swobody działania tej formy samorządności (art. 5 poprzedniej Konstytucji stanowił, iż Rzeczypospolita Polska gwarantuje swobodę działania innych niż samorząd terytorialny form samorządu).

Konstytucja już nie tylko zapewnia możliwość tworzenia struktur samorządowych i poręcza ich swobodę działalności, ale imiennie wyodrębnia (obok samorządu terytorialnego) samorzady zawodów zaufania publicznego, których zadaniem konstytucyjnym jest sprawowanie pieczy nad należyтым wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony.

3. Ochronę prawną tytułu zawodowego „radca prawny” wprowadziła nowelizacja z 1997 r. (podobnie u adwokatów).

4. Obok ochrony prawnej tytułu zawodowego ustawa wprowadza ochronę prawną osoby radcy prawnego podczas i w związku z wykonywaniem czynności zawodowych (zob. art. 12 ust. 1). Można też mówić o ochronie prawnej zawodu wynikającej z treści art. 3 ust. 1 ustawy, który wyklucza wykonywanie zawodu przez osoby nie spełniające wymogów określonych ustawą.

5. Ustawa nie określa, czy prawo używania tytułu zawodowego powstaje z chwilą złożenia egzaminu radcowskiego, z chwilą dokonania wpisu na listę radców prawnych czy też z chwilą uzyskania prawa wykonywania tego zawodu tj. po złożeniu ślubowania (zob. art. 23 i 24). Wy-

daje się, iż należy je łączyć z uzyskaniem prawa wykonywania zawodu, co oznaczałoby, iż używać tego tytułu mogą też osoby wpisane na listę, którym następnie zawieszono prawo wykonywania zawodu (art. 28). Osoby takie, inaczej niż w adwokaturze, nie mogą jednak wykonywać żadnych czynności zawodowych. Tytułem zawodowym mogą też posługiwać się osoby wpisane na listę, ale zawodu nie wykonujące (np. emeryci, osoby wykonujące inną pracę, pełniące funkcje nie związane z zawodem). Tytuł zawodowy przysługuje więc członkom korporacji radcowskiej.

6. Ochrona prawna tytułu zawodowego realizuje się poprzez odpowiedzialność za wykroczenie z art. 61 § 1 Kodeksu wykroczeń („przywłaszczenie” jako wprowadzenie otoczenia w błąd używaniem tytułu). Nieuprawnione użycie tego tytułu przez podmiot prowadzący działalność z zakresu pomocy prawnej niezgodnie z ustawą, może być podstawą wystąpienia rady izby do organu rejestrowego lub ewidencyjnego w trybie art. 52 ust. 3 pkt. 4 ustawy, jak również złożenia do kolegium d/s wykroczeń wniosku o ukaranie w trybie art. 20 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

7. Wątpliwości w praktyce budzi posługiwanie się oboma tytułami zawodowymi – „adwokat” i „radca prawny” przez osoby wpisane jednocześnie na obie listy. Sprawa nie jest uregulowana w żadnej z ustaw o ustroju tych zawodów, ani też w ich zasadach etyki. Tytuł zawodowy przysługuje osobom, które w ustawowym trybie uzyskały uprawnienie do wykonywania zawodu. Należy jednak wskazać, że ochrona prawna tego tytułu oznacza również wymóg posługiwania się nim przez osobę wykonującą dany zawód.

Występowanie bowiem wobec klientów, w większości na tym samym polu zawodowym radców prawnych i adwokatów czyni koniecznym jednoznaczne wskazywanie w treści zawieranych z klientem umów i używanych tablic informacyjnych, pieczętek, wizytówek, druków itp. - który z tych zawodów jest wykonywany. Umożliwienie w ten sposób klientowi, sądom i innym organom jednoznacznej identyfikacji wykonywanego zawodu leży w interesie klienta i w interesie obu korporacji.

Tytuł zawodowy jest chroniony ustawowo, ale winien też być szanowany.

Nie budziłoby więc wątpliwości używanie przez osobę posiadającą podwójny wpis, ale wykonującą zawód radcy prawnego bądź samego tytułu „radca prawny”, bądź też w przypadku posługiwania się również przysługującym danej osobie tytułem „adwokat” - postawienie tytułu „radca prawny” na pierwszym miejscu, albo nad nazwiskiem i wyróżnienie go większą czcionką. Pogląd adwokatury (zob. Palestra 1998 r., nr 7-8, str. 209), iż osoba taka może się posługi-

wać tytułem „adwokat” tylko „kurtuazyjnie”, ale nie przy wykonywaniu innego zawodu, wydaje się na tle obecnych uregulowań poglądem skrajnym.

Poza materią obu ustaw i zasad etyki tych zawodów pozostaje natomiast posługiwanie się tytułem grzecznościowym „mecenas”. Twierdzenie jednak (zob. Palestra 1997 r., nr 11- 12, str. 67), iż tytuł ten jest zwyczajowo zastrzeżony wyłącznie dla adwokatów wydaje się nie brać pod uwagę tego, że zwyczaje się zmieniają. Wziął to jednak pod uwagę SN stwierdzając w wyroku z 30.8.1990 r. (IV CR 224/90, w: OSP 1991 r. Nr 3, poz. 78), iż tytuł „mecenas” nie jest związany z osobami wpisanymi na listę adwokatów, a w praktyce klienci identycznie honorują osoby wykonuje inne zawody prawnicze.

8. Ani ustawa, ani Zasady Etyki nie zawierają zakazu posługiwania się przy wykonywaniu zawodu posiadany tytułem naukowym. Brak takiego zakazu należałoby odnieść również do treści dozwolonej informacji o działalności zawodowej. Wyraźne zezwolenie w tym zakresie zawiera Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (§ 23 ust. 5).